

RAZVOJ I VALIDACIJA UPITNIKA RODITELJSKOG PONAŠANJA

Gordana Keresteš

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju

I. Lučića 3, 10000 Zagreb

gkereste@ffzg.hr

Irma Brković

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju

I. Lučića 3, 10000 Zagreb

ibrkovic@ffzg.hr

Gordana Kuterovac Jagodić

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju

I. Lučića 3, 10000 Zagreb

gkuterov@ffzg.hr

Zrinka Greblo

Sveučilište u Zagrebu

Kineziološki fakultet

Horvaćanski zavoj 15, 10 000 Zagreb

zrinka.greblo@kif.hr

Sažetak

Kulturalna specifičnost roditeljskih ponašanja stvara potrebu za razvojem mjernih instrumenata koji omogućuju adekvatnu, kulturalno osjetljivu operacionalizaciju ovog složenog konstrukta. Zbog takve potrebe konstruiran je Upitnik roditeljskog ponašanja prilagođen hrvatskoj kulturnoj sredini. Prva verzija Upitnika, URP32, pokazala je zadovoljavajuće metrijske karakteristike, no Upitnik je dalje razvijan i konstruirana je njegova nova, unaprijeđena verzija, URP29. U ovom radu prikazane su metrijske karakteristike Upitnika roditeljskog ponašanja URP29, utvrđene na uzorku od 720 djece (52% djevojčica) i 1010 roditelja (54% majki). Rezultati faktorskih analiza potvrdili su pretpostavljenu strukturu Upitnika i pokazali kako URP29 mjeri sedam aspekata

---

Rad je nastao u okviru znanstvenog projekta *Ličnost roditelja i roditeljstvo tijekom tranzicije djeteta u adolescenciju* koji podupire MZOŠ RH (broj projekta 130-130-1683-1400)

roditeljskog ponašanja (Toplina, Autonomija, Roditeljsko znanje, Induktivno rezoniranje, Popustljivost, Kažnjavanje i Intruzivnost) koji se grupiraju u tri globalne dimenzije (Roditeljska podrška, Restriktivna kontrola i Popustljivost). Subskale i dimenzije URP29 pokazale su zadovoljavajuću osjetljivost i unutarnju konzistenciju. U prilog valjanosti Upitnika govore i značajne korelacije između roditeljskih samoprocjena i djetetovih procjena roditeljskog ponašanja. Zaključno, rezultati istraživanja pokazuju da je URP29 valjan i pouzdan mjerni instrument koji se može koristiti na različitim uzorcima i u različitim područjima istraživanja u kojima je roditeljsko ponašanje relevantan konstrukt.

Ključne riječi: Upitnik roditeljskog ponašanja URP29, metrijske karakteristike, roditelji, djeca

UVOD

Obilježja roditeljskog ponašanja i kvaliteta odnosa između roditelja i djeteta ističu se kao ključne odrednice psihosocijalnog razvoja djece i adolescenata (Collins, Madsen i Susman-Stillman, 2002; Okagaki i Luster, 2005). Razumijevanje i predviđanje razvojnih ishoda na temelju roditeljskog ponašanja zahtijeva jasnu i jednoznačnu operacionalizaciju roditeljstva (Elgar, Waschbusch, Dadds i Sival-Dason, 2007). No, zbog iznimne složenosti i dinamičnosti obiteljskih interakcija, odnos između roditelja i djeteta nije lako opisati ni izmjeriti (Keresteš, 2001a). Različiti pristupi u definiranju roditeljstva, raznovrsne metode mjerenja i kulturna specifičnost roditeljskih ponašanja uvelike umanjuju mogućnost generalizacije empirijskih nalaza (Barber, Stolz i Olsen, 2005; Darling i Steinberg, 1993; Dwairy, 2010) te upućuju na potrebu za razvojem novih mjernih instrumenata koji bi omogućili adekvatnu, kulturno osjetljivu operacionalizaciju ovog složenog konstrukta.

Iako se specifični oblici roditeljskog ponašanja mijenjaju i prilagođavaju promjenama uvjetovanim djetetovim razvojem, rezultati istraživanja upućuju na stabilnu strukturu roditeljskih ponašanja (Loeber, Drinkwater, Yin, Anderson, Schmidt i Crawford, 2000) koja se najčešće opisuje trima dimenzijama: emocionalnošću te psihološkom i bihevioralnom kontrolom (Barber i sur., 2005; Darling i Steinberg, 1993). Dimenzija emocionalnosti naziva se još i podrškom, prihvaćanjem te toplinom, a odnosi se na prirodu afektivnog odnosa između roditelja i djeteta (Barber i sur., 2005; Keresteš, 2002). Dimenzije kontrole odnose se na postupke koje roditelji primjenjuju s ciljem promjene ponašanja i unutarnjeg stanja djeteta (Barber, 1996; Darling i Steinberg, 1993), pri čemu je bihevioralna kontrola dominantno povezana s pozitivnim, a psihološka s negativnim razvojnim ishodima (Barber, Olsen i Shagle, 1994; Barber, 1996).

Istraživanja su pokazala da roditelji svoje ponašanje prilagođavaju kulturno specifičnim vrijednostima i normama ponašanja (Varela, Vernberg, Sanchez-Sosa, Riveros, Mitchell i Mashunkashey, 2004), zbog čega se odnos između roditelja i djeteta razlikuje u različitim kulturama (Dwairy, 2010). Čak i pod pretpostavkom da je struktura roditeljstva u različitim kulturama jednaka, postoji mogućnost da

su ponašanja koja određuju pojedinu dimenziju roditeljstva kulturno specifična. U prilog tome govore rezultati istraživanja (Keresteš, 2001b) u kojem je, primjenom CRPBI upitnika (Schaefer, 1965) na uzorku djece i roditelja iz Hrvatske, utvrđena niska pouzdanost dimenzije biheviornalne kontrole.

Prema saznanju autorica, u Hrvatskoj je konstruirano nekoliko upitnika roditeljskog ponašanja: Skala kvalitete obiteljskih interakcija KOBİ (Vulić-Prtorić, 2004), Skala percepcije obiteljskih odnosa (Macuka, 2004), Skala percepcije roditeljskog ponašanja SPRP (Macuka, 2008) i Skala roditeljskog nadzora SRN (Ajduković i Delale, 2000). Iako ove skale imaju dobre metrijske karakteristike, one ne omogućuju procjenu specifičnih roditeljskih ponašanja, u njima su izostavljeni neki relevantni aspekti roditeljstva, kao što su popustljivost (Vulić-Prtorić, 2004; Macuka, 2004; Macuka, 2008) i roditeljska kontrola (Vulić-Prtorić, 2004), ili su pak usmjerene na samo jednu dimenziju roditeljskog ponašanja (Ajduković i Delale, 2000).

Na temelju svega navedenog, prepoznata je potreba za konstrukcijom novog upitnika roditeljskog ponašanja koji bi bio kulturno prilagođen našoj sredini te bi unutar svake globalne dimenzije roditeljskog ponašanja obuhvaćao više specifičnih aspekata. Također smo željeli razviti upitnik kojim bi se ispitivala percepcija roditeljskog ponašanja i od strane djeteta i od strane roditelja, pri čemu bi sve forme (djetetove procjene i samoprocjene roditeljskog ponašanja) imale sličnu faktorsku strukturu i metrijske karakteristike.

Prva verzija Upitnika roditeljskog ponašanja – URP32 (Kuterovac Jagodić, Keresteš i Brković, 2007) pokazala je zadovoljavajuće metrijske karakteristike (Kurtović i Marčinko, 2010; Kuterovac Jagodić i sur., 2007), ali nije u dovoljnoj mjeri obuhvaćala ponašanja koja se odnose na psihološku kontrolu. K tome, broj čestica po subskalama bio je neuravnotežen, pri čemu su subskale Pozitivnog i Negativnog discipliniranja imale znatno veći broj čestica od ostalih subskala. Konačno, faktorska struktura URP32 nije potvrdila postojanje tri teorijski očekivane globalne dimenzije roditeljskog ponašanja, već se njegovih šest subskala (Kuterovac Jagodić i sur., 2007) grupiralo u tri dimenzije nazvane Pozitivno roditeljstvo (subskala Prihvatanje te Pozitivna disciplina i Nadzor koje teorijski pripadaju biheviornalnoj kontroli), Negativno roditeljstvo (subskale Odbacivanja i Negativne discipline koja se teorijski katkad pripisuje biheviornalnoj, a katkad psihološkoj kontroli) i Popustljivost (obuhvaća istoimenu skalu koja teorijski upućuje na odsutnost biheviornalne kontrole).

Zbog opisanih slabosti URP32 konstruirali smo novu, unaprijeđenu verziju Upitnika roditeljskog ponašanja – URP29, kojom smo željeli obuhvatiti sedam aspekata roditeljskog ponašanja: *Toplinu* (pokazivanje ljubavi, prihvaćanje, bliskost), *Autonomiju* (poštovanje djetetova izbora i uvažavanje njegove psihološke neovisnosti), *Induktivno rezoniranje* (discipliniranje korištenjem objašnjenja i jasnog argumentiranja), *Roditeljsko znanje* (nadzor i poznavanje djetetovih aktivnosti), *Intruzivnost* (pokušaji upravljanja djetetovim osjećajima, kritiziranje i izazivanje krivnje), *Kažnjavanje* (grubi postupci kažnjavanja poput vikanja i tjelesnih kazni) i *Popustljivost* (popuštanje djetetovim željama i zahtjevima). Teorijski, pretpostav-

ljene subskale URP29 predstavljaju sve tri globalne dimenzije roditeljskog ponašanja: prihvaćanje (*Toplina* i *Autonomija*), bihevioralnu kontrolu (*Znanje* i *Rezoniranje*) indikatori su visoke ili čvrste, a *Popustljivost* niske ili slabe bihevioralne kontrole) i psihološku kontrolu (*Intruzivnost* i *Kažnjavanje*).

Cilj ovog rada je prikazati metrijske karakteristike nove verzije Upitnika roditeljskog ponašanja URP29: faktorsku strukturu, unutarnju konzistentnost, osjetljivost i stupanj slaganja različitih procjenjivača.

METODA

Sudionici i postupak

Istraživanje je dio longitudinalnog projekta s tri točke mjerenja u razmaku od godinu dana, provedenog u pet zagrebačkih osnovnih škola u kojem su sudjelovali djeca i njihovi roditelji. Ovaj rad temelji se na podacima prikupljenim u prvoj točki mjerenja, 2008. godine u kojoj je sudjelovalo 720 djece (52% djevojčica) dobi od 9,8 do 15,4 godine ($M = 12,6$; $SD = 1,44$) i 1010 roditelja (550 majki prosječne dobi 41,3 godine, $SD 4,9$ godina i 460 očeva prosječne dobi 44,2 godine, $SD 5,7$ godina). Detaljniji opis postupka i uzoraka dostupan je u Keresteš, Brković i Kuterovac Jagodić (2011).

Instrumenti

Upitnik roditeljskog ponašanja URP29

Razvijene su četiri forme Upitnika, dvije za dječje procjene roditeljskog ponašanja (odvojeno za majku – DM i oca – DO) i dvije za roditeljske samoprocjene (majke – M i oca – O). Upitnik se sastoji od 29 čestica grupiranih u sedam teorijski pretpostavljenih subskala: Toplina – T (4 čestice, npr. *Moja mama / Moj tata pokazuje mi da me voli*, odnosno *Pokazujem djetetu da ga volim*), Autonomija – A (4 čestice, npr. *Moja mama / Moj tata uvažava me i poštuje kao osobu*, odnosno *Uvažavam i poštujem svoje dijete kao osobu*), Intruzivnost – I (4 čestice, npr. *Moja mama / Moj tata previše me o svemu ispituje*, odnosno *Previše ispitujem svoje dijete o svemu*), Roditeljsko znanje – Z (4 čestice, npr. *Moja mama / Moj tata dobro poznaje moje prijatelje*, odnosno *Dobro poznajem prijatelje svoga djeteta*), Popustljivost – P (3 čestice, npr. *Moju mamu / Mog tatu lako nagovorim na ono što želim*, odnosno *Dijete me lako nagovori na ono što želi*), Induktivno rezoniranje – R (5 čestica, npr. *Moja mama / Moj tata objašnjava mi kako moje ponašanje utječe na druge*, odnosno *Objašnjavam djetetu kako njegovo ponašanje utječe na druge*) i Kažnjavanje – K (5 čestica, npr. *Moja mama / Moj tata više kad se loše ponašam*, odnosno *Vičem kad se dijete loše ponaša*).

Zadatak djeteta je da na ljestvici od 4 stupnja (1 – uopće nije točno; 4 – u potpunosti točno) procijeni u kojoj su mjeri opisana roditeljska ponašanja karakteristična za njezina / njegova oca i majku, dok roditelji procjenjuju koliko točno pojedina tvrdnja opisuje njihovo vlastito ponašanje prema ciljnom djetetu.

REZULTATI

Konstruktna valjanost

Faktorska analiza rezultata na česticama

U prvom koraku provjere konstruktno valjanosti ispitali smo mjeri li URP29 sedam očekivanih aspekata roditeljskog ponašanja. S tim ciljem u svakom od četiri skupa podataka (DM, DO, M i O) proveli smo faktorsku analizu rezultata na česticama Upitnika, metodom glavnih komponenata. Prema Guttman-Kaiserovu kriteriju u samoprocjenama očeva identificirano je 7 glavnih komponenata, dok je u ostala tri skupa podataka karakteristične korijene veće od 1 imalo 6 komponenata. No, kako je teorijski očekivano 7 komponenata i kako je karakteristični korijen sedme komponente u sva tri skupa podataka bio tek nešto manji od 1, u svim analizama zadržali smo rješenja sa 7 komponenata. Tih 7 komponenata objasnilo je od 54,7 do 61,4% ukupne varijance rezultata. Kako bismo maksimalizirali razlikovanje teorijski očekivanih aspekata roditeljskog ponašanja i dobili što jasnije faktorske strukture, komponente smo rotirali u Varimax poziciju. Nakon rotacije, karakteristični korijenovi svih sedam komponenata bili su veći od 1.

Rezultati faktorskih analiza (tablice 1 i 2) pokazuju kako u sva četiri skupa podataka URP29 omogućuje razmjerno dobro razlikovanje 7 teorijski pretpostavljenih aspekata roditeljskog ponašanja. Najjasnije su se izdvojile komponente koje reprezentiraju roditeljsko znanje i popustljivost. Čestice namijenjene mjerenju tih aspekata (5, 15, 21 i 25 za Z te 2, 18 i 26 za P) u sva četiri skupa podataka grupirale su se zajedno te odvojeno od drugih čestica. Iako nekoliko čestica koje teorijski pripadaju drugim subskalama imaju zasićenja komponentom znanja veća od 0,30, svaka od tih čestica više je zasićena nekom drugom, teorijski očekivanom komponentom. Stoga smo ove komponente nazvali Roditeljsko znanje (Z) i Popustljivost (P).

Roditeljska toplina izdvojila se kao najjasnija komponenta u majčinih samoprocjenama, u kojima su sve čestice ove subskale (4, 8, 13 i 19) značajno zasićene istom komponentom, a zasićenje ni jedne druge čestice tom komponentom nije veće od 0,30. Stoga smo ovu komponentu nazvali Toplinom (T). U samoprocjenama očeva čestice subskale T koje se odnose na emocionalnost (4 i 8), odnosno toplinu u užem smislu formiraju zasebnu komponentu (koju smo nazvali Toplina, T), dok su se čestice koje opisuju očevu uključenost u odgoj djeteta (13 i 19) grupirale za-

Tablica 1. Rezultati faktorske analize (faktorska zasićenja) djetetovih procjena ponašanja majke (DM) i oca (DO) na česticama URP29 (metoda glavnih komponenata uz Varimax rotaciju)

Č	O		T		R/A		Z		A		P		K		I	
	DM	DO	DM	DO	DM	DO	DM	DO	DM	DO	DM	DO	DM	DO	DM	DO
1	0,15	0,24	0,64	0,64	-0,01	0,20	0,07	-0,15	0,10	0,03	0,01	-0,03	-0,09	-0,02		
2	0,06	0,14	0,13	-0,15	-0,17	-0,08	-0,06	0,09	0,79	0,76	-0,07	-0,09	-0,03	-0,09		
3	0,13	0,08	0,21	0,73	0,15	0,17	0,80	0,21	0,07	0,05	-0,02	0,10	-0,05	-0,16		
4	0,13	0,17	0,00	0,14	0,06	0,23	0,23	0,02	0,09	0,13	-0,01	0,07	-0,02	-0,24		
5	0,05	0,00	0,06	0,15	-0,16	0,00	0,11	0,05	0,01	-0,14	0,03	0,03	-0,09	-0,07		
6	-0,17	-0,09	0,05	-0,10	0,01	-0,02	-0,12	0,16	-0,08	-0,22	0,65	0,67	0,08	0,03		
7	0,68	0,73	0,14	0,10	0,25	0,31	0,02	-0,02	-0,01	0,13	-0,01	0,02	-0,14	-0,16		
8	0,19	0,16	0,31	0,70	0,16	0,21	0,76	0,22	-0,04	0,00	0,06	0,13	-0,07	-0,08		
9	0,34	0,51	0,42	0,41	0,13	-0,03	0,23	0,33	0,05	-0,02	-0,17	-0,12	-0,01	0,07		
10	0,69	0,65	0,13	0,20	0,10	0,02	0,09	0,16	0,02	0,02	-0,12	-0,03	-0,12	-0,18		
11	-0,14	-0,13	-0,08	0,05	-0,06	0,01	-0,08	-0,39	0,02	-0,11	0,68	0,48	0,01	0,25		
12	0,67	0,64	0,21	0,16	0,21	0,27	-0,08	0,06	0,01	0,09	-0,04	-0,14	-0,07	0,08		
13	0,35	0,39	0,51	0,57	0,09	0,10	0,19	-0,07	-0,08	-0,11	-0,15	-0,01	0,15	0,14		
14	0,17	0,23	0,01	0,27	0,67	0,67	0,05	-0,08	-0,06	-0,01	-0,01	-0,06	0,04	0,00		
15	0,18	0,30	0,62	0,62	0,17	0,15	0,21	-0,07	-0,04	-0,03	0,02	0,08	-0,12	0,12		
16	-0,01	0,00	0,04	0,17	0,15	-0,06	0,05	-0,22	-0,09	-0,03	0,59	0,66	0,15	-0,06		
17	0,12	0,12	0,09	-0,02	-0,08	0,01	0,06	0,00	0,80	0,83	-0,13	-0,05	-0,01	-0,09		
18	0,72	0,74	0,18	0,21	0,14	0,23	0,11	0,02	0,10	0,13	-0,05	-0,09	-0,11	0,03		
19	0,04	0,09	0,59	0,46	-0,01	0,13	0,10	0,18	0,04	-0,08	0,19	0,36	0,17	0,13		
20	0,23	0,18	0,06	0,15	0,77	0,80	0,03	0,09	-0,04	-0,11	-0,01	-0,01	-0,16	-0,01		
21	0,27	0,27	0,35	0,33	0,33	0,19	0,18	0,62	0,05	-0,07	-0,17	0,05	0,06	0,03		
22	-0,08	-0,05	0,01	0,04	-0,09	-0,07	0,00	-0,08	0,00	-0,03	0,17	0,21	0,82	0,75		
23	-0,17	-0,09	0,46	0,26	0,10	0,16	-0,25	-0,09	0,10	-0,01	0,33	0,36	0,24	0,31		
24	0,09	0,21	0,21	0,21	0,60	0,65	0,09	0,08	0,00	0,11	-0,08	0,06	-0,14	-0,02		
25	-0,02	0,04	-0,08	0,12	0,17	-0,06	0,04	-0,10	0,72	0,71	-0,04	-0,14	0,13	0,14		
26	0,06	0,04	0,05	-0,08	-0,14	0,07	0,17	0,15	0,16	0,16	0,44	0,58	0,33	0,28		
27	-0,15	-0,12	0,02	-0,05	-0,11	-0,03	-0,11	0,04	0,04	-0,02	0,17	0,15	0,79	0,80		
28	-0,40	-0,27	0,08	-0,01	-0,14	-0,10	-0,07	0,27	0,06	0,03	0,25	0,45	0,54	0,40		
KK	3,28	3,39	2,28	3,12	2,49	2,72	1,66	1,05	1,94	2,03	2,18	2,51	2,02	1,88		
%	11,32	11,69	7,85	10,76	8,60	9,38	5,72	3,64	6,69	7,00	7,52	8,66	6,96	6,48		

Č – redni broj čestice; O – teorijski očekivana pripadnost čestice
 KK – karakteristični korijen; % – postotak objašnjene varijance; T – Toplina; A – Autonomija; R – Induktivno rezoniranje; Z – Roditeljsko znanje; P – Popustljivost; K – Kaznjavanje; I – Intruzivnost

Napomena: Komponente nisu poredane redom kojim su izlučene u faktorskoj analizi, jer se redoslijed komponenti donekle razlikovao od analize do analize. Komponente su prikazane tako da se olakša usporedba faktorskih struktura u dva skupa podataka, a redoslijed kojim su u svakom skupu podataka komponente izlučene vidljiv je iz vrijednosti karakterističnog korijena i postotka objašnjene varijance.

Tablica 2. Rezultati faktorske analize (faktorska zasićenja) samoprocjena majki (M) i očeva (O) na česticama URP29 (metoda glavnih komponentata uz Varimax rotaciju)

Č	T		R/A		Z		KON		P		K		I	
	M	O	M	O	M	O	M	O	M	O	M	O	M	O
1	0,26	0,01	0,60	0,50	0,03	0,06	-0,09	0,51	0,01	0,02	0,08	0,04	0,12	0,09
2	-0,01	0,16	0,02	-0,04	-0,01	-0,12	0,02	-0,04	0,87	0,78	-0,01	-0,02	0,03	0,05
3	0,11	0,25	0,77	0,72	-0,11	-0,12	-0,06	0,12	-0,12	-0,27	0,05	0,00	0,07	0,10
4	0,70	0,63	0,27	0,36	0,07	0,16	-0,15	0,25	0,08	0,12	-0,03	-0,10	-0,11	-0,07
5	0,29	0,44	0,08	0,29	0,67	0,59	0,02	-0,13	-0,13	0,01	-0,13	-0,05	0,03	-0,07
6	-0,14	0,08	0,25	0,02	0,01	0,10	0,14	-0,11	-0,15	-0,28	0,61	0,67	0,00	0,02
7	-0,07	-0,21	-0,08	0,12	-0,07	-0,10	0,71	0,31	0,06	0,01	-0,24	0,58	-0,06	0,09
8	0,68	0,64	0,28	0,26	0,23	0,30	0,01	0,27	-0,10	0,13	-0,15	-0,20	0,02	0,02
9	0,22	0,28	0,65	0,74	0,05	0,16	0,11	0,13	-0,19	-0,16	0,06	-0,05	0,12	-0,01
10	0,15	0,10	0,59	0,76	0,14	0,14	0,14	0,22	0,03	-0,03	-0,07	-0,07	-0,05	-0,01
11	0,19	0,28	0,52	0,47	0,15	0,22	0,02	0,32	-0,01	0,10	-0,38	-0,19	-0,20	-0,23
12	0,04	-0,13	-0,18	-0,05	0,00	0,20	0,38	0,68	0,11	-0,01	0,57	0,74	-0,10	0,01
13	0,42	0,25	0,49	0,23	0,13	0,20	-0,18	0,53	0,02	-0,03	0,00	-0,11	-0,02	-0,02
14	0,19	0,08	0,64	0,46	0,32	0,39	-0,07	0,53	-0,03	-0,05	0,05	-0,10	0,00	0,05
15	-0,08	-0,06	0,25	0,20	0,61	0,70	-0,14	0,28	-0,08	-0,08	-0,09	-0,12	0,21	0,07
16	-0,14	-0,10	0,68	0,54	0,27	0,43	0,02	0,38	-0,05	-0,05	0,00	0,01	0,05	-0,06
17	0,10	0,03	-0,09	-0,11	-0,05	-0,01	0,22	-0,06	0,02	-0,02	0,67	0,78	0,04	0,03
18	0,03	0,14	-0,10	-0,11	0,06	0,05	0,03	-0,09	0,87	0,81	-0,13	-0,08	0,08	0,02
19	0,54	0,23	0,38	0,28	0,28	0,42	-0,10	0,53	-0,01	0,10	-0,13	-0,08	0,13	-0,05
20	0,03	-0,07	0,35	0,65	0,04	0,23	0,48	-0,03	0,05	0,01	0,12	0,09	0,26	0,14
21	0,09	0,34	0,25	0,21	0,74	0,65	0,02	0,07	-0,11	-0,09	-0,04	-0,09	0,05	0,11
22	0,11	0,12	0,59	0,64	0,34	0,34	0,17	0,06	-0,01	-0,10	-0,21	-0,14	-0,11	-0,08
23	0,02	0,04	0,08	0,17	0,24	0,15	0,16	-0,02	0,12	0,02	0,09	-0,04	0,74	0,81
24	-0,21	-0,27	0,18	0,25	0,06	0,05	0,56	-0,08	0,08	0,20	0,15	0,41	0,08	0,43
25	0,16	0,06	0,04	0,08	0,70	0,74	-0,08	0,12	0,17	-0,02	0,04	-0,01	0,06	-0,03
26	-0,04	-0,22	-0,12	-0,13	-0,15	-0,05	0,20	0,15	0,65	0,67	-0,03	-0,13	0,12	0,03
27	0,27	-0,11	-0,04	-0,16	-0,14	-0,16	0,03	0,02	0,04	-0,02	0,60	0,63	0,21	0,29
28	-0,03	0,01	0,02	-0,20	0,05	-0,08	0,12	0,08	0,10	0,01	0,60	0,63	0,83	0,76
29	-0,02	-0,33	-0,11	0,14	-0,17	-0,08	0,72	-0,36	0,07	0,11	0,10	0,36	0,25	0,43
KK	1,96	1,85	4,19	4,18	2,51	2,89	2,02	2,15	2,14	2,02	1,93	2,89	1,62	1,83
%	6,76	6,37	14,44	14,43	8,66	9,96	6,97	7,42	7,39	6,97	6,65	9,98	5,59	6,32

Č – redni broj čestice; O – teorijski očekivana pripadnost čestice

KK – karakteristični korijen; % – postotak objašnjene varijance; T – Toplina; A – Autonomija; R – Induktivno rezoniranje; Z – Roditeljsko znanje; P – Popustljivost; K – Kaznjavanje; I – Intruzivnost; KON – Kontrola; U – Uključenost

Napomena: Komponente nisu poredane redom kojim su izlučene u faktorskoj analizi, već su prikazane tako da se olakša usporedba faktorskih struktura u dva prikazana skupa podataka, a redoslijed kojim su u svakom skupu podataka komponente izlučene vidljiv je iz vrijednosti karakterističnog korijena i postotka objašnjene varijance.

jedno s još dvije čestice (1 i 14) koje također, dijelom, odražavaju očevu uključenost. Ovu komponentu nazvali smo Toplina/Uključenost (T/U). Značajna zasićenja komponentom T/U imaju još neke čestice, ali su sve one više zasićene drugim, očekivanim komponentama. Slično, značajna zasićenja komponentom očeve Topline imaju čestice 5, 21 i 29, ali su one više zasićene očekivanim komponentama. U oba skupa dječjih procjena čestice namijenjene mjerenju roditeljske topline zasićene su istom komponentom, koja opterećuje i čestice 10, 11 i 14 namijenjene mjerenju autonomije. Kako su zasićenja čestica subskale T veća od zasićenja čestica subskale A (iznimka je čestica 11), ova je komponenta nazvana Toplinom (T).

Induktivno rezoniranje izdvojilo se kao najjasnija komponenta u djetetovim procjenama ponašanja oca, u kojima značajno zasićuje sve čestice namijenjene mjerenju tog aspekta (1, 3, 9, 16 i 20). Ova komponenta značajno zasićuje i tri čestice autonomije (10, 14 i 22), iako su zasićenja čestica subskale R viša od zasićenja čestica subskale A. Stoga je ova komponenta nazvana Rezoniranje/Autonomija (R/A). U djetetovim procjenama ponašanja majke čestice subskale R razdvojile su se u dvije komponente. Jedna je, kao i u procjenama DO, nazvana Rezoniranje/Autonomija (R/A) i zasićuje čestice koje se odnose na objašnjavanje posljedica djetetova ponašanja na druge (1, 16 i 20), ali i dvije čestice autonomije (10 i 14) te jednu česticu intruzivnosti (24). Drugu smo komponentu nazvali samo Rezoniranjem (R), a čine je čestice 3 i 9, koje se odnose na pravila ponašanja. U roditeljskim samoprocjenama sve čestice subskale R grupirale su se u jednu komponentu, ali ta komponenta značajno zasićuje i sve čestice subskale A te u majčinim samoprocjenama dvije, a u očevim samoprocjenama jednu česticu subskale T. Ovu smo komponentu nazvali Rezoniranje/Autonomija (R/A).

Pet čestica kažnjavanja (6, 7, 12, 17 i 27) u sva četiri skupa podataka grupiralo se u zajedničku komponentu nazvanu Kažnjavanje (K). Iznimka je čestica 7 u majčinim samoprocjenama, koja se grupirala zajedno s česticama intruzivnosti u komponentu nazvanu Kontrola (KON). U djetetovim procjenama ponašanja oca i očevim samoprocjenama komponenta K zasićuje i dvije čestice intruzivnosti (24 i 29), koje opisuju suptilne, psihološke oblike kažnjavanja. U nekim skupovima podataka još neke čestice imaju zasićenja komponentom K veća od 0,30, ali sve one imaju veća zasićenja drugim, očekivanim komponentama.

Intruzivnost se izdvojila kao najjasnija komponenta u samoprocjenama oca. Sve čestice namijenjene procjeni tog aspekta (23, 24, 28 i 29) značajno su i najviše zasićene istom komponentom, nazvanom Intruzivnost (I), dok sve ostale čestice imaju neznajna zasićenja ovom komponentom. U samoprocjenama majki dvije čestice koje opisuju roditeljsko nametanje u užem smislu (23 i 28) izdvojile su se kao zasebna komponenta koju smo također nazvali Intruzivnost (I), a dvije koje se odnose na suptilne oblike roditeljske kontrole (24 i 29) najviše su zasićene već opisanom komponentom Kontrole (KON). U djetetovim procjenama majke i oca komponente Intruzivnosti (I) također su se jasno izdvojile. U procjenama DM komponenta I značajno opterećuje sve očekivane čestice osim čestice 24, a u procjenama DO sve

očekivane čestice, iako su dvije čestice (24 i 29) nešto više zasićene komponentom Kažnjavanja (K).

Subskala A pokazala je najslabiju faktorsku valjanost. Čestice namijenjene mjerenju tog aspekta roditeljstva (10, 11, 14 i 22) ni u jednom skupu podataka nisu se grupirale u zasebnu komponentu. Jedino se u djetetovim procjenama oca izdvojila komponenta koju smo nazvali autonomija (A), ali je čini samo jedna čestica (22). U svim skupovima podataka čestice subskale A uglavnom su se grupirale zajedno s česticama subskale R u komponentu R/A, a zasićene su i komponentom T (osobito u procjenama DM i DO) te komponentom Z.

Ukupno uzevši, rezultati faktorskih analiza rezultata na česticama URP29 potvrđuju pretpostavljenu strukturu Upitnika. Iznimka je jedino subskala Autonomije, koja je pokazala lošu faktorsku valjanost. Utvrđena struktura Upitnika slična je u svim skupovima podataka i, uz iznimku Autonomije, u velikoj mjeri sukladna teorijski očekivanoj strukturi. Ovi rezultati opravdavaju formiranje rezultata po teorijski definiranim subskalama Upitnika.

Korelacije između subskala i faktorska analiza rezultata na subskalama

U drugom koraku provjere konstruktne valjanosti izračunali smo korelacije između rezultata na subskalama. Rezultati na subskalama formirani su kao aritmetičke sredine rezultata na pripadajućim česticama. Iako subskale mjere konceptualno odvojene aspekte roditeljskog ponašanja, na empirijskoj razini očekuju se značajne povezanosti između pojedinih aspekata roditeljskog ponašanja. Vrijednosti koeficijenta korelacije (tablice 3 i 4) pokazuju da u svim formama URP29, odnosno u sva četiri skupa podataka subskale T, A, Z i R međusobno umjereno pozitivno koreliraju. Također, umjerene pozitivne korelacije dobivene su između subskala K i I, dok subskala P ima niske i uglavnom neznačajne korelacije s drugim subskalama.

Tablica 3. Korelacije između subskala URP29 za djetetove procjene ponašanja majke (iznad glavne dijagonale) i oca (ispod glavne dijagonale)

Subskala upitnika	T	A	Z	R	P	K	I
Toplina (T)	–	0,58**	0,44**	0,41**	0,06	-0,15**	-0,33**
Autonomija (A)	0,57**	–	0,39**	0,55**	0,07	-0,11**	-0,18**
Roditeljsko znanje (Z)	0,52**	0,42**	–	0,32**	-0,07	-0,11**	-0,25**
Induktivno rezoniranje (R)	0,48**	0,58**	0,50**	–	0,05	0,05	-0,01
Popustljivost (P)	0,20**	0,05	-0,04	-0,04	–	-0,11**	0,08*
Kažnjavanje (K)	-0,12**	-0,02	0,01	0,16**	-0,17**	–	0,44**
Intruzivnost (I)	-0,21**	-0,05	-0,07	0,11**	-0,07	0,50**	–

**p < 0,01; *p < 0,05

Tablica 4. Korelacije između subskala URP29 za samoprocjene ponašanja majke (iznad glavne dijagonale) i oca (ispod glavne dijagonale)

Subskala upitnika	T	A	Z	R	P	K	I
Toplina (T)	–	0,64**	0,47**	0,48**	-0,05	-0,26**	-0,11*
Autonomija (A)	0,69**	–	0,48**	0,61**	-0,09*	-0,22**	-0,06
Roditeljsko znanje (Z)	0,62**	0,61**	–	0,36**	-0,04	-0,15**	-0,01
Induktivno rezoniranje (R)	0,59**	0,74**	0,51**	–	-0,11*	0,02	0,16**
Popustljivost (P)	0,03	-0,09	-0,07	-0,18**	–	0,04	0,20**
Kažnjavanje (K)	-0,33**	-0,25**	-0,20**	-0,05	-0,15**	–	0,41**
Intruzivnost (I)	-0,15**	-0,08	-0,04	0,09	0,06	0,45**	–

**p < 0,01; *p < 0,05

Struktura interkorelacija među subskalama sugerira da su u podlozi varijabilnosta rezultata na subskalama određene latentne dimenzije. Kako bismo odredili prirodu tih dimenzija na interkorelacijskim matricama rezultata na subskalama proveli smo faktorske analize metodom glavnih komponenta uz Varimax rotaciju. Prema Guttman-Kaiserovu kriteriju, za tri forme upitnika (DM, M i O) utvrđene su tri, a za jednu formu (DO) dvije značajne glavne komponente. No, kako je i u formi upitnika DO vrijednost karakterističnog korijena treće komponente neznatno manja od 1, u sva četiri skupa podataka odlučili smo zadržati trofaktorsko rješenje. Tri zadržane komponente objasnile su od 71,2 do 77,6% varijance rezultata na subskalama. Nakon rotacije, karakteristični korijenovi svih komponenta bili su veći od 1.

Za sve forme URP29 utvrđena je jednostavna faktorska struktura u kojoj su subskale T, A, Z i R zasićene prvom komponentom, subskale K i I drugom komponentom.

Tablica 5. Rezultati faktorske analize (faktorska zasićenja) rezultata na subskalama različitih formi URP29 (metoda glavnih komponenta uz Varimax rotaciju)

Subskala	Procjene djeteta (DM)			Samoprocjene majki (M)		
	RP	RK	P	RP	RK	P
Toplina	0,77	-0,28	0,03	0,81	-0,20	0,01
Autonomija	0,83	-0,08	0,11	0,86	-0,08	-0,08
Roditeljsko znanje	0,65	-0,22	-0,24	0,71	-0,14	0,11
Induktivno rezoniranje	0,78	0,24	0,08	0,78	0,29	-0,18
Popustljivost	0,04	-0,03	0,96	-0,05	0,09	0,96
Kažnjavanje	0,01	0,84	-0,20	-0,22	0,82	-0,12
Intruzivnost	-0,19	0,81	0,19	0,06	0,81	0,27
Karakteristični korijen	2,37	1,55	1,07	2,56	1,50	1,05
% objašnjene varijance	33,80	22,18	15,26	36,59	21,38	15,05

Tablica 5. (nastavak)

Subskala	Procjene djeteta (DO)			Samoprocjene očeva (O)		
	RP	RK	P	RP	RK	P
Toplina	0,80	-0,22	0,24	0,84	-0,23	0,09
Autonomija	0,81	-0,01	0,07	0,90	-0,10	-0,03
Roditeljsko znanje	0,77	-0,06	-0,14	0,79	-0,08	-0,03
Induktivno rezoniranje	0,82	0,23	-0,06	0,85	0,16	-0,12
Popustljivost	0,02	-0,08	0,98	-0,06	-0,01	0,98
Kažnjavanje	0,04	0,84	-0,15	-0,19	0,80	-0,19
Intruzivnost	-0,07	0,88	0,04	0,04	0,86	0,16
Karakteristični korijen	2,54	1,57	1,07	2,90	1,48	1,04
% objašnjene varijance	36,33	22,48	15,22	41,49	21,16	14,90

RP – Roditeljska podrška; RK – Restriktivna kontrola; P – Popustljivost

Tablica 6. Korelacije između rezultata za tri dimenzije URP29

Dimenzija	Djetetove procjene majke		Djetetove procjene oca		Majčine samoprocjene		Očeve samoprocjene	
	RK	P	RK	P	RK	P	RK	P
RP	-0,18**	0,03	-0,12**	-0,09*	-0,01	0,04	-0,18**	-0,10*
RK		-0,03		0,14**		-0,15**		-0,06

RP – Roditeljska podrška; RK – Restriktivna kontrola; P – Popustljivost;

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

tom, a subskala P trećom komponentom (tablica 5). Dobivene faktorske strukture pokazuju da uz rezultate na sedam subskala, URP29 omogućuje i izražavanje rezultata za tri globalnije dimenzije roditeljskog ponašanja koje smo nazvali Roditeljska podrška (RP), Restriktivna kontrola (RK) i Popustljivost (P). Rezultati na dimenzijama mogu se izračunati kao prosječni rezultat na česticama subskala koje pripadaju određenoj dimenziji. Ove dimenzije teorijski se mogu smatrati ortogonalnima, iako su na empirijskoj razini neke od njih u statistički značajnim korelacijama (tablica 6).

Pouzdanost

Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Cronbachov alfa) za rezultate na dimenzijama URP29 kreće se od 0,67 do 0,89 (tablica 7). U svim formama, najvišu pouzdanost ima dimenzija RP (od 0,82 do 0,89). Zadovoljavajuća razina pouzdanosti utvrđena je i za subskale upitnika, uz Cronbachove alfe od 0,60 do 0,81 (tablica 7). Pouzdanosti subskala i dimenzija učvršćuju rezultate faktorskih analiza i podr-

Tablica 7. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Cronbachov alfa koeficijent) subskala i dimenzija različitih formi URP29

Subskala /dimenzija upitnika	Procjene djeteta		Samoprocjene roditelja	
	α (DM)	α (DO)	α (M)	α (O)
Toplina	0,75	0,81	0,73	0,79
Autonomija	0,65	0,68	0,75	0,80
Roditeljsko znanje	0,72	0,79	0,68	0,76
Induktivno rezoniranje	0,70	0,77	0,71	0,78
Kažnjavanje	0,60	0,63	0,63	0,73
Intruzivnost	0,70	0,63	0,60	0,65
Roditeljska podrška	0,82	0,86	0,84	0,89
Restriktivna kontrola	0,74	0,74	0,70	0,73
Popustljivost	0,68	0,70	0,76	0,67

DM – djetetove procjene majčina ponašanja; DO – djetetove procjene očeva ponašanja; M – samoprocjene ponašanja majki; O – samoprocjene ponašanja očeva

Napomena: Popustljivost je jedna od sedam subskala upitnika URP29, ali istodobno i zasebna dimenzija utvrđena faktorskom analizom skalnih rezultata, neovisna o druge dvije izlučene dimenzije (dimenzije roditeljske podrške i restriktivne kontrole)

žavaju opravdanost formiranja rezultata kako za 7 subskala tako i za 3 dimenzije koje URP29 mjeri.

Osjetljivost

Izuevši prosječan rezultat na dimenziji percipirane Roditeljske podrške majke čiji se raspon kreće od 1,18 do 4,00, djetetove procjene ponašanja majki i očeva na

Tablica 8. Deskriptivni statistički parametri za subskale i dimenzije različitih formi URP29

Subskala /dimenzija upitnika	Procjene djeteta (DM)			Samoprocjene majki (M)		
	M	SD	K-S test	M	SD	K-S test
Toplina	3,61	0,49	5,98**	3,56	0,41	4,00**
Autonomija	3,54	0,49	5,45**	3,68	0,39	5,78**
Roditeljsko znanje	3,24	0,66	3,56**	3,45	0,44	4,00**
Induktivno rezoniranje	3,15	0,61	2,75**	3,41	0,43	2,66**
Kažnjavanje	2,08	0,64	2,38**	2,05	0,52	1,97**
Intruzivnost	2,10	0,73	3,11**	2,36	0,56	1,93**
Roditeljska podrška	3,37	0,43	2,56**	3,52	0,33	2,68**
Restriktivna kontrola	2,09	0,57	1,78**	2,19	0,46	1,29
Popustljivost	2,34	0,69	3,05**	2,55	0,60	2,94**

Tablica 8. (nastavak)

Subskala /dimenzija upitnika	Procjene djeteta (DO)			Samoprocjene očeva (O)			
	M	SD	K-S test	M	SD	K-S test	
Toplina	3,43	0,62	4,89**	3,34	0,48	2,66**	
Autonomija	3,37	0,58	4,33**	3,46	0,46	3,61**	
Ponašanje oca	Roditeljsko znanje	2,88	0,81	3,72**	3,10	0,56	2,39**
	Induktivno rezoniranje	2,93	0,72	3,07**	3,23	0,46	2,92**
	Kažnjavanje	1,96	0,65	2,46**	1,96	0,55	1,83**
	Intruzivnost	1,92	0,66	3,10**	2,19	0,54	2,44**
	Roditeljska podrška	3,14	0,54	1,84**	3,28	0,41	1,57**
	Restriktivna kontrola	1,94	0,57	2,49**	2,07	0,46	1,37*
	Popustljivost	2,41	0,74	2,61**	2,54	0,57	2,98**

K-S test – Kolmogorov-Smirnovljev test normaliteta distribucije; **p < 0,01; *p < 0,05

Napomena: Popustljivost je jedna od sedam subskala upitnika URP29, ali istodobno i zasebna dimenzija utvrđena faktorskom analizom skalnih rezultata, neovisna o druge dvije izlučene dimenzije (dimenzije roditeljske podrške i restriktivne kontrole)

dimenzijama i subskalama URP29 protežu se duž cjelokupnog raspona mogućih rezultata (od 1,00 do 4,00). No, za roditeljske samoprocjene, prosječni rezultati na dimenzijama i subskalama koje opisuju poželjne ili pozitivne aspekte majčina (dimenzija RP te subskale T, A, Z i R) i očeva ponašanja (dimenzija RP te subskale A i R) ne prekrivaju cjelokupni raspon teorijski mogućih odgovora, već su pomaknuti prema višim vrijednostima, u smjeru veće zastupljenosti poželjnih ili pozitivnih ponašanja. K tome, u svim formama URP29 aritmetičke sredine rezultata na dimenzijama i subskalama koje se odnose na poželjna ili pozitivna ponašanja roditelja pomaknute su prema višim vrijednostima, što upućuje na više izražena opisana ponašanja. S druge strane, aritmetičke sredine dimenzija i subskala koje opisuju nepoželjna ili negativna ponašanja roditelja pomaknute su prema nižim vrijednostima (tablica 8). Testiranjem normaliteta distribucija rezultata na skalama i dimenzijama različitih formi URP29 utvrđeno je da se, izuzevši rezultat na dimenziji Restriktivne kontrole u formi namijenjenoj samoprocjenama majki, sve distribucije statistički značajno razlikuju od normalne distribucije.

Slaganje procjenjivača

Za sve subskale i dimenzije URP29 korelacije između samoprocjena očeva i djetetovih procjena ponašanja oca (tablica 9) statistički su značajne, iako niske (od 0,21 do 0,35). Slaganje procjena majki i djece niže je od slaganja procjena očeva i djece. Za sve tri dimenzije roditeljskog ponašanja povezanosti majčinih i djetetovih

Tablica 9. Slaganje procjenjivača na dimenzijama i subskalama URP29

	Ponašanje majke	Ponašanje oca
	$r_{(DM-M)}$	$r_{(DO-O)}$
Toplina	0,18**	0,31**
Autonomija	0,03	0,27**
Roditeljsko znanje	0,27**	0,32**
Induktivno rezoniranje	0,05	0,21**
Kažnjavanje	0,32**	0,35**
Intruzivnost	0,18**	0,25**
Roditeljska podrška	0,11**	0,33**
Restriktivna kontrola	0,32**	0,35**
Popustljivost	0,21**	0,26**

$r_{(DM-M)}$ – Pearsonov koeficijent korelacije između djetetovih procjena ponašanja majke i majčinih samoprocjena roditeljskog ponašanja

$r_{(DO-O)}$ – Pearsonov koeficijent korelacije između djetetovih procjena ponašanja oca i očevih samoprocjena roditeljskog ponašanja

** $p < 0,01$

Napomena: Popustljivost je jedna od sedam subskala upitnika URP29, ali istodobno i zasebna dimenzija utvrđena faktorskom analizom skalnih rezultata, neovisna o druge dvije izlučene dimenzije (dimenzije roditeljske podrške i restriktivne kontrole)

procjena su statistički značajne (kreću se od 0,11 do 0,32), ali za dvije subskale (R i A) povezanosti nema. Korelacije za ostale subskale su značajne i kreću se od 0,18 do 0,32.

RASPRAVA

Cilj ovog rada bio je prikazati metrijske karakteristike nove verzije Upitnika roditeljskog ponašanja, URP29. Faktorska struktura, unutarinja konzistentnost, stupanj slaganja različitih procjenjivača i osjetljivost pojedine forme Upitnika provjereni su na uzorcima djece i njihovih roditelja.

Rezultati faktorskih analiza pokazali su da URP29 dobro razlikuje teorijski očekivane aspekte roditeljskog ponašanja, što opravdava formiranje rezultata po subskalama. Iznimka je jedino aspekt Autonomije, koji je pokazao slabu faktorsku valjanost. S druge strane, korelacije među rezultatima na subskalama i faktorske analize rezultata na subskalama govore da je s URP29 moguće valjano mjeriti i tri globalne dimenzije roditeljskog ponašanja – Roditeljsku podršku, Restriktivnu kontrolu i Popustljivost. Ove dimenzije dijelom se podudaraju s „velike tri“ dimenzije roditeljskog ponašanja utvrđene u ranijim istraživanjima provedenim, najvećim dijelom, u SAD-u (Schaefer, 1965; Barber, 1996; Barber i sur., 2005). Naša dimenzija Roditeljske podrške, koja objašnjava najveći dio varijance rezultata, obuhvaća as-

pekte roditeljskog ponašanja koji definiraju istoimenu dimenziju i u istraživanjima američkih autora (Toplinu i Autonomiju), ali i aspekte koji su u američkim istraživanjima definirali dimenziju Bihevioralne kontrole (Roditeljsko znanje i Induktivno rezoniranje). Dimenzija Restriktivne kontrole utvrđena u našem istraživanju razmjerno se dobro poklapa s dimenzijom Psihološke kontrole, dok dimenzija Popustljivosti obuhvaća mali dio Bihevioralne kontrole. Ovi rezultati govore o razlikama u strukturi i značenju roditeljskih ponašanja u našoj u odnosu na američku kulturu. Treba istaknuti kako u nekim europskim istraživanjima također nije potvrđena tro-dimenzionalna struktura roditeljskog ponašanja (VanLeeuwen i Vermulst, 2004) te kako neki autori upozoravaju na nedovoljnu preciznost i nekritičku primjenu naziva Psihološka i Bihevioralna kontrola (Soenens i Vansteenkiste, 2010).

Dimenzije i subskale različitih formi URP29 pokazuju zadovoljavajuću razinu unutarnje konzistencije, posebno s obzirom na mali broj čestica od kojih se subskale sastoje (vrijednosti Cronbachovih alfa koeficijenata rastu s porastom broja čestica, kao i s povećanjem prosječne korelacije među njima). Za sve subskale i dimenzije URP29 Cronbachovi alfa koeficijenti viši su od 0,60, a većina ih je viša i od 0,70, što je za istraživačke svrhe prihvatljivo. Važno je istaknuti kako subskala Autonomije, koja je pokazala najlošiju faktorsku valjanost, ima zadovoljavajuću unutarnju konzistenciju (koeficijenti alfa kreću se od 0,65 do 0,80), što, uz teorijsku relevantnost tog aspekta roditeljskog ponašanja, opravdava formiranje skalnih rezultata za ovu subskalu.

Koeficijenti unutarnje konzistencije dobiveni u ovom istraživanju u skladu su s rezultatima istraživanja u kojima je Upitnik primijenjen na drugim uzorcima roditelja i djece (Brković, 2009; Lebedina Manzoni, Lotar i Ricijaš, 2011; Sočo i Keresteš, 2011; Štironja, Rošić, Sedmak, Šepčević i Keresteš, 2011). Meta-analiza Cronbachovih alfa koeficijenata prikazanih u istraživanjima (Peterson, 1994) pokazala je da se prosječne pouzdanosti kreću od 0,70 (za vrijednosti i vjerovanja) do 0,82 (za zadovoljstvo poslom), da je 75% koeficijenata veće od 0,70 i da se preporuke autora o prihvatljivoj pouzdanosti u psihologijskim istraživanjima uvelike razlikuju. Važno je također napomenuti da se prihvatljive razine pouzdanosti mijenjaju ovisno o formatu odgovaranja, ispitivanoj populaciji, svrsi istraživanja te osobito području istraživanja. Pouzdanosti skala prikazanih u ovom istraživanju usporedive su s pouzdanostima drugih skala kojima se mjere roditeljska ponašanja. Usporedba utvrđene pouzdanosti URP29 s vrijednostima Cronbachovih koeficijenata za dimenzije različitih formi CRPBI upitnika (Schaefer, 1965) koji se na našoj populaciji kreću u rasponu od 0,55 do 0,84 (Keresteš, 2001b) govori u prilog tome da je URP29 pouzdaniji upitnik za ispitivanje roditeljskog ponašanja na hrvatskim sudionicima. Više razine pouzdanosti dobivene za subskale koje pripadaju dimenziji Roditeljske podrške u skladu su s empirijskim nalazima o pouzdanosti različitih verzija upitnika roditeljskog ponašanja (npr. Elgar i sur., 2007; Keresteš, 2001b).

Statistički značajno odstupanje od normalne distribucije utvrđeno za većinu subskala i dimenzija URP29 može biti uvjetovano velikim brojem sudionika, ali

i specifičnim obilježjima predmeta mjerenja. U svim formama URP29, aritmetičke sredine rezultata na dimenzijama i subskalama koje se odnose na pozitivna ili poželjna ponašanja pomaknute su prema višim vrijednostima, a one koje opisuju negativna ili nepoželjna ponašanja roditelja prema nižim vrijednostima. Navedeno je u skladu s teorijskim očekivanjima, kao i s empirijskim nalazima u kojima su roditeljska ponašanja procijenjena različitim upitnicima (Elgar i sur., 2007; Keresteš, 2001b; Kuterovac Jagodić, Keresteš i Brković, 2006).

U usporedbi s roditeljskim samoprocjenama, dječje procjene roditeljskog ponašanja imaju veći varijabilitet te prekrivaju cjelokupan raspon mogućih odgovora. Jedan od mogućih razloga ovakvog nalaza leži u roditeljskoj sklonosti davanju socijalno poželjnih odgovora, odnosno negiranju vlastite primjene društveno neprihvatljivih obrazaca roditeljskog ponašanja (Bennet, Sullivan i Lewis, 2006). No, kako je riječ o univerzalnom problemu u istraživanjima roditeljstva, na temelju dobivenih rezultata možemo zaključiti da sve forme URP29 imaju zadovoljavajuću razinu osjetljivosti.

U prilog valjanosti URP29 govore i značajne korelacije između djetetovih procjena roditeljskog ponašanja i roditeljskih samoprocjena. Uz iznimku procjena majčine autonomije i induktivnog rezoniranja, korelacije između procjena djece, s jedne strane, te procjena majki i očeva, s druge strane, statistički su značajne za sve subskale i dimenzije URP29. Iako su ove korelacije niske, u skladu su s rezultatima drugih autora. Primjerice, na 9 subskala Ghent Skale roditeljskog ponašanja, najviša korelacija između procjena djece i roditelja bila je 0,36 (VanLeeuwen i Vermulst, 2004). Za tri dimenzije upitnika CRPBI (prihvatanje, psihološka i bihevioralna kontrola) Keresteš je (2001b) na uzorku mladih adolescenata iz naše zemlje te njihovih očeva i majki dobila korelacije između procjena različitih procjenjivača u rasponu od 0,26 do 0,33. Neki autori ističu kako se procjene djece rane adolescentne dobi i njihovih roditelja o odnosima u obitelji razlikuju više od procjena roditelja i mlade djece ili starijih adolescenata, što odražava procese individuacije, separacije i stvaranja identiteta karakteristične za ranu adolescenciju (Collins i Laursen, 2004).

Schwarz i Mearns (1989.) ističu kako se procjena svakog procjenjivača sastoji od valjane varijance, specifične varijance i pogreške mjerenja. Valjana varijanca je varijanca koja je zajednička različitim procjenjivačima, dok specifična varijanca ima dva temeljna izvora: različit uzorak ponašanja na temelju kojih svaki procjenjivač donosi svoje sudove i tendencija procjenjivača da se prikažu u što povoljnijem svjetlu. Rezultati našeg istraživanja, kao i drugih istraživanja u području mjerenja roditeljskog ponašanja pokazuju kako su specifičnosti u procjenama različitih procjenjivača znatne. Zbog toga neki autori preporučuju korištenje agregiranih mjera koje se temelje na procjenama većeg broja procjenjivača (Schwarz i sur., 1985.; Schwartz i Mearns, 1989.), pri čemu niske korelacije između različitih mjera istog konstrukta ne osporavaju opravdanost formiranja takvih agregiranih rezultata (Rushton, Brainerd i Pressley, 1983.).

Rezultati ranijih istraživanja u kojima je korišten URP29 pokazuju da se Upitnik može primijeniti na različitim uzorcima i u različitim područjima istraživanja te da pokazuje teorijski očekivane povezanosti s mjerama razvojnih ishoda kod djece poput samoregulacije (Brković, 2009) i podložnosti vršnjačkom pritisku (Lebedina Manzoni i sur., 2011). Također, rezultati na URP29 povezani su s varijablama za koje se pretpostavlja da determiniraju roditeljsko ponašanje, kao što su objektivna obilježja i subjektivni doživljaj posla (Sočo i Keresteš, 2011) te karakteristike ukupnog socijalnog okruženja u kojem se odvija interakcija roditelj-dijete (Štironja i sur., 2011).

Važno je spomenuti kako smo u početku primjene URP29 (Brković, 2009; Sočo i Keresteš, 2011; Štironja i sur., 2011) nastojali zadržati nazive skala i dimenzija koje smo koristili u prvoj verziji upitnika, URP32. No, u konačnoj verziji URP29, prikazanoj u ovom radu, nazive skala i dimenzija smo, iz nekoliko razloga, promijenili. Prvi razlog je taj što se dio čestica URP29 i URP32 razlikuje, zbog čega subskale koje su imale isti naziv (npr. Pozitivna disciplina) nisu bile sadržajno identične. U konačnoj verziji Upitnika skale i dimenzije željeli smo označiti sadržajno što informativnijim nazivima. Drugi razlog promjene naziva skala i osobito dimenzija je evaluativna konotacija ranijih naziva. Za razliku od starih naziva Pozitivno i Negativno roditeljstvo, novi nazivi (Podrška i Restriktivna kontrola) ne impliciraju veću ili manju poželjnost ponašanja, što je u skladu s nalazima da roditeljska ponašanja koja su u određenom kontekstu nepoželjna (npr. strogo kažnjavanje) u drugom kontekstu mogu biti poželjna i povezana s pozitivnim ishodima kod djece. Naposljetku, nazive nekih subskala zamijenili smo zbog toga što su se preklapali s nazivima koje drugi autori koriste za označavanje globalnih dimenzija roditeljstva (npr. Psihološka kontrola i Prihvatanje). Zbog svega navedenog, subskale i dimenzije URP29 odlučili smo označiti nazivima prikazanim u ovom radu. Dvije subskale zadržale su nazive koje smo koristili u ranijim radovima (Popustljivost i Autonomija), a nazivi ostalih subskala promijenjeni su na sljedeći način: Prihvatanje je preimenovano u Toplinu, Psihološka kontrola u Intruzivnost, Nadzor u Roditeljevo znanje, Pozitivna disciplina u Induktivno rezoniranje, Negativna disciplina u Kažnjavanje. Dimenziju Pozitivnog roditeljstva preimenovali smo u Roditeljsku podršku, a dimenziju Negativnog roditeljstva u Restriktivnu kontrolu.

Zaključno, različite forme URP29 obilježava jednostavna faktorska struktura i zadovoljavajuće visoka razina pouzdanosti, što ovaj Upitnik čini prikladnim mjernim instrumentom za procjenu širokog spektra roditeljskih ponašanja na dimenzijama Roditeljske podrške, Restriktivne kontrole i Popustljivosti. Dosadašnje primjene URP29 pokazuju da je Upitnik prikladan za primjenu na različitim uzorcima i u različitim područjima istraživanja. Ovisno o potrebama istraživača, u budućim istraživanjima mogu se koristiti pojedine ili sve subskale, odnosno pojedine ili sve dimenzije odgovarajuće forme URP29.

LITERATURA

- Ajduković, M., Delale, E.A. (2000). Stil odgoja u obitelji kao činitelj rizika i zaštite u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. U J. Bašić, J. Janković (Ur.), *Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži* (171-187) Zagreb: Povjerenstvo Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju.
- Barber, B.K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319.
- Barber, B.K., Olsen, J.E., Shagle, S.C. (1994). Association between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.
- Barber, B.K., Stolz, H.E., Olsen, J.A. (2005). Parental support, behavioral control, and psychological control: Assessing relevance across time, method, and culture. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70.
- Bennet, D.S., Sullivan, M.W., Lewis, M. (2006). Relations of parental report and observation of parenting to maltreatment history. *Child Maltreatment*, 11, 63-75.
- Brković, I. (2009). Fokus regulacije u ranoj odrasloj dobi i retrospektivni izvještaji o roditeljskom ponašanju. *Suvremena psihologija*, 12, 297-307.
- Collins, W.A., Laursen, B. (2004). Parent-adolescent relationships and influences. U R.M. Lerner, L. Steinberg (Ur.), *Handbook of adolescent psychology* (331-361). Hoboken, NJ: Wiley.
- Collins, W.A., Madsen, S.D., Susman-Stillman, A. (2002). Parenting during middle childhood. U M.H. Bornstein (Ur.), *Handbook of parenting: Vol. 1* (73-101). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Darling, N., Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: an integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496.
- Dwairy, M. (2010). Introduction to Special Section on Cross-Cultural Research on Parenting and Psychological Adjustment of Children. *Journal of Child & Family Studies*, 19, 1-7.
- Elgar, F.J., Waschbusch, D.A., Dadds, M.R., Sival-Dason, N. (2007). Development and validation of a short form of the Alabama parenting questionnaire. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 243-259.
- Lebedina Manzoni, M., Lotar Ricijaš, N. (ur.) (2011). *Peer Pressure in Adolescence – Boundaries and Possibilities*. Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing.
- Loeber, R., Drinkwater, M., Yin, Y., Anderson, S.J., Schmidt, L. C., Crawford, A. (2000). Stability of family interactions from ages 6 to 18. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 353-369.
- Keresteš, G. (2001a). Roditeljsko ponašanje i obiteljska klima u obiteljima samohranih majka. *Društvena istraživanja*, 10, 903-925.
- Keresteš (2001b). Spol roditelja te dob i spol djeteta kao odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 4, 7-24.
- Keresteš, G. (2002). *Dječje agresivno i prosocijalno ponašanje u kontekstu rata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi i sukobi između roditelja i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14, 17-34.

- Kurtović, A., Marčinko, I. (2010). Odnos odgojnog stila roditelja sa strategijama suočavanja i depresivnošću kod adolescenata. *Klinička psihologija*, 3, 19-43.
- Kuterovac Jagodić, G., Keresteš, G., Brković, I. (2007). Attachment styles of parents of adolescents and their parenting behavior. U V. Čubela Adorić (Ur.) *15th Psychology Days in Zadar: Book of Selected Proceedings* (pp. 167-183), Zadar: University of Zadar.
- Macuka, I. (2004). Skala percepcije obiteljskih odnosa. U A. Proroković i sur. (Ur.) *Zbirka psihologijskih skala i upitnika II.*, Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru, str. 33-37.
- Macuka, I. (2008). Skala percepcije roditeljskog ponašanja – SPRP. U Z. Penezić i sur. (Ur.) *Zbirka psihologijskih skala i upitnika IV.*, Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru, str. 23-35.
- Okagaki, L., Luster, T. (2005). Research on parental socialization of child outcomes: Current controversies and future directions. U T. Luster, L. Okagaki (Ur.), *Parenting: An ecological perspective*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Peterson, R.A. (1994). A meta-analysis of Cronbach's coefficient alpha. *Journal of Consumer Research*, 21, 381-391.
- Rushton, J.P., Brainerd, C.J., Pressley, M. (1983). Behavioral development and construct validity: The principle of aggregation. *Psychological Bulletin*, 94, 18-38.
- Schaefer E.S. (1965). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36, 413-424.
- Schwarz, J.C., Barton-Henry M.L., Pruzinsky, T. (1985). Assessing child-rearing behaviors: A comparison of ratings made by mother, father, child, and sibling on the CRPBI. *Child Development*, 56, 462-479.
- Schwarz, J.C., Mearns, J. (1989). Assessing parental childrearing behaviors: A comparison of parent, child and aggregate ratings from two instruments. *Journal of Research in Personality*, 23, 450-468.
- Sočo, M., Keresteš, G. (2011). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: povezanost s objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja*, 20, 647-669.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*, 30, 74-99.
- Štironja, A., Roščić, S., Sedmak, M., Šepčević, A., Keresteš, G. (2011). Social-contextual determinants of parental behaviour of preschool children's mothers and fathers. *Croatian Journal of Education*, 13, 25-55.
- VanLeeuwen, K.G., Vermulst, A.A. (2004). Some psychometric properties of the Ghent Parental Behavior Scale. *European Journal of Psychological Assessment*, 20, 283-298.
- Varela, R.E., Vernberg, E. M., Sanchez-Sosa J.J, Riveros, A, Mitchell, M., Mashunkashey, J. (2004). Parenting Style of Mexican, Mexican American, and Caucasian–Non-Hispanic Families: Social Context and Cultural Influences. *Journal of Family Psychology* 18, 651-657.
- Vulić-Prtorić A. (2004). Skala kvalitete obiteljskih interakcija KOBI. U A. Proroković i sur. (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika II.*, Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru, str. 84.

DEVELOPMENT AND VALIDATION OF PARENTAL BEHAVIOR QUESTIONNAIRE

Abstract

Cultural specificity of parenting behavior creates the need for appropriate, culturally relevant measures of this complex construct. Based on this need, the questionnaire appropriate for measuring parental behavior in the Croatian cultural context was developed. The first version of the Parental Behavior Questionnaire, PBQ32, showed acceptable psychometric characteristics, but the questionnaire has been further improved and its new version, PBQ29, was constructed. The aim of this paper was to present the psychometric properties of the PBQ29. The study was conducted on a sample of 720 children (52% girls) and 1010 parents (54% mothers). Factor analyses generally confirmed the hypothesized PBQ29 structure, showing that the questionnaire measures seven aspects of parenting behavior (Warmth, Autonomy, Knowledge, Inductive Reasoning, Permissiveness, Punishment and Intrusiveness), which group in three global dimensions (Parental Support, Restrictive Control and Permissiveness). All subscales and dimensions showed a satisfactory level of internal consistency and sensitivity to individual differences. PBQ29 validity was also indicated by significant correlations between parental self-perceived parenting behavior and children's perception of their mothers' and fathers' parenting practices. In conclusion, PBQ29 is a valid and reliable tool that can be used with different samples and in various areas of research where parenting behaviors are relevant.

Key words: Parental Behavior Questionnaire PBQ29, psychometric properties, parents, children

Primljeno: 21. 03. 2012.